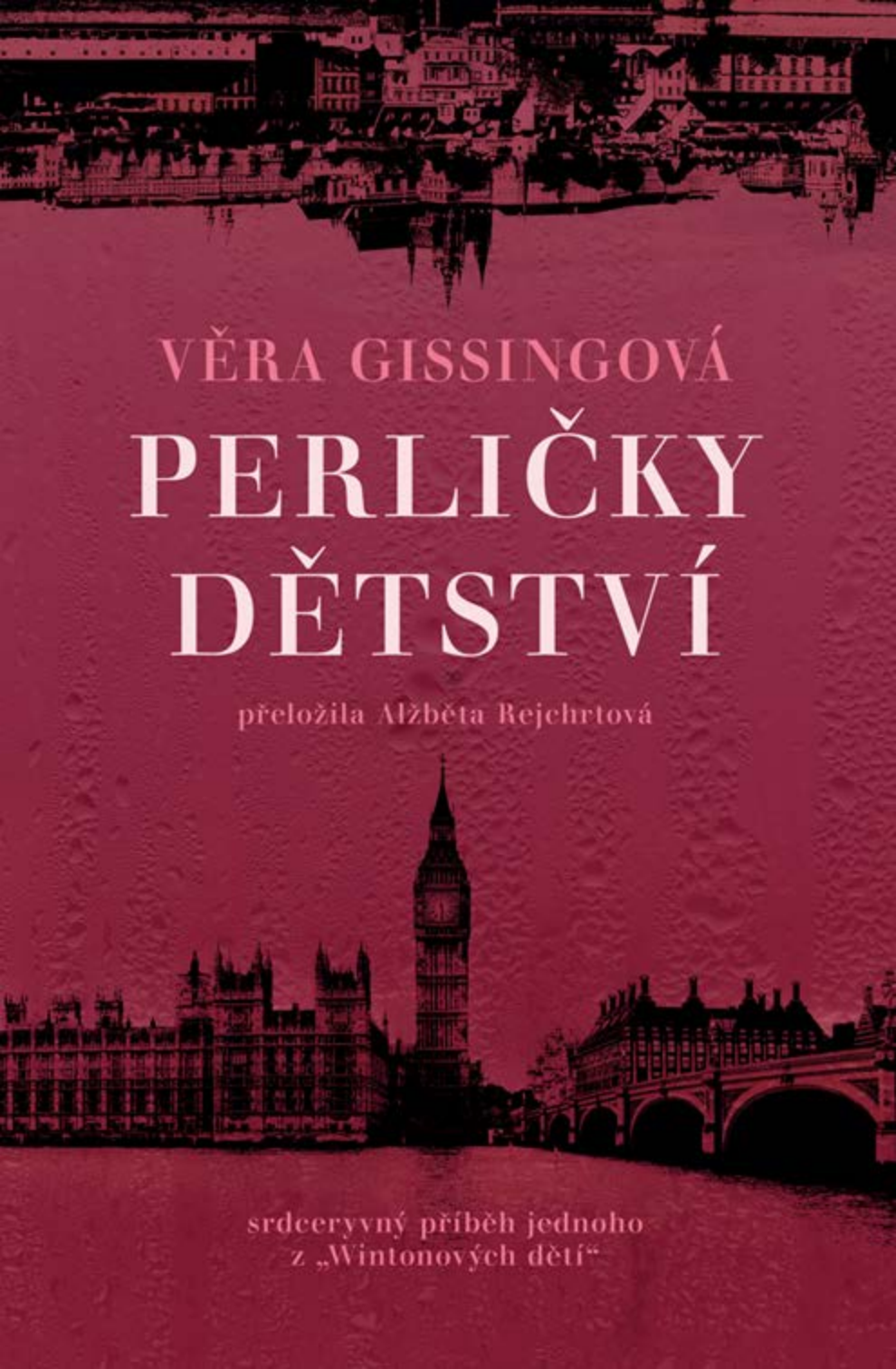

VĚRA GISSINGOVÁ

PERLIČKY DĚTSTVÍ

přeložila Alžběta Rejchrtová

srdečný příběh jednoho
z „Wintonových dětí“

PERLIČKY DĚTSTVÍ

Copyright © 1988, 2003 The Estate of Vera Gissing
This edition is published by arrangement with Peters, Fraser and Dunlop Ltd.
through Andrew Nurnberg Associates Prague

*Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Alžběta Rejchrtová, c/o Dilia
Cover © Adéla Korbelářová, 2025
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2025

ISBN 978-80-277-2348-5

VĚRA GISSINGOVÁ

PERLIČKY DĚTSTVÍ

přeložila Alžběta Rejchrtová

OBSAH

PŘEDMLUVA	5
ÚVOD	9

PRVNÍ ČÁST **Perličky dětství**

1. „MOJE HOLČIČKA RYCHLE ROSTE“	17
2. „BUDEME TĚ MÍT RÁDI“	43
3. KÉŽ TAHLE VÁLKA ŠTASTNĚ SKONČÍ...	65
4. NIKDY SE NESMÍŠ VZDÁT NADĚJE	81
5. ŠKOLA: ŠTĚSTÍ A BEZNADĚJ	103
6. NÁŠ WALESKÝ PŘÍSTAV	119
7. KDE JSI BYL, BOŽE?	143
8. SMUTNÝ NÁVRAT DOMŮ	165

DRUHÁ ČÁST **Kde domov můj?**

9. JE TOHLE MŮJ DOMOV?	197
10. ANGLIČANKOU Z VLASTNÍHO ROZHODNUTÍ	217

EPILOG	239
---------------	------------

PŘEDMLUVA

Když jsem psala knihu *Perličky dětství*, marně jsem pátrala po onom záhadném muži, který v měsících před druhou světovou válkou zosnoval záchranu stovek československých, především židovských dětí a tak je uchránil před téměř jistou smrtí. Zdráhavě jsem dospěla k závěru, že pokud takový člověk skutečně existoval, jeho totožnost zůstane tajemstvím. Jenže zasáhl osud. V únoru roku 1988, přesně v době, kdy byl rukopis knihy v tiskárně, příběh pronikl na veřejnost a byl uveden v televizním pořadu Esther Rantzenové *That's Life*, kde mě jako první z někdejších uprchlických dětí představili Nicholasi Wintonovi, mému zachránci. Setkání s ním byl nezapomenutelný zážitek, splněný sen, stejně jako den o pár týdnů později, kdy jsem mu předala první výtisk svého životopisu. Bez Wintonova rychlého a včasného zásahu bych nepřežila, a celý příběh tudíž nikdy nemohla vypovědět. Tehdy ani jeden z nás netušil, jak se naše životy změní a jak úzce budou v následujících letech propletené. Teprve nyní, více než šedesát let po výše zmíněné události, byl Winton povýšen do rytířského stavu.

Ustavičný mezinárodní zájem o *Perličky dětství* mi poskytl nekonečně možností k zevrubnému zkoumání Nickyho mise (všichni mu říkají Nicky!) i k tomu, obeznámit s ní veřejnost. Proto jsem ráda souhlasila s tím, že ve spolupráci s původem anglickou autorkou Muriel Emanuelovou napíšu knihu o jeho životě a práci: *Nicholas Winton and the Rescued Generation* (Nicholas Winton a zachráněná generace), která vyšla v roce 2001. Ukazujeme v ní, že

Nicky je zářným příkladem toho, jak mimořádných výsledků může dosáhnout obyčejný, slušný člověk. Záchrana 669 dětí byla jeho slovy „jen malou částí tohoto života“ a zdaleka tou nejkratší ze všech jeho humanitárních aktivit – avšak poté, co se Nicky setkal s mnohými z „Wintonových dětí“, jimž je dnes mezi šedesáti a sedmdesáti, uvědomil si, jak významný jeho čin ve skutečnosti byl: během holokaustu zahynulo celkem 15 000 českých židovských dětí a z koncentračních táborů se jich vrátila jen asi stovka. Nicky tím pádem zachránil valnou většinu naší generace českých Židů – a nejen nás, ale také naše děti a vnoučata a všichni budoucí pokolení. Dnes jeho velká, rozsáhlá rodina čítá přes pět tisíc lidí...

Nicky není žádným nováčkem, pokud jde o veřejné počty, a je dobře známý a vážený v mnoha zemích, zvláště pak v České republice a na Slovensku, ve Spojených státech a nyní v Británii. Je skromný, občas rozpačitý a někdy zoufalý ze vši té pozornosti, které se mu dostává. Taký ho mrzí, že už mu po boku nestojí jeho milovaná manželka Grete, která zemřela v srpnu roku 1999. Nicky dodnes pracuje pro dobro své komunity. Ve věku takřka devadesáti čtyř let nedávno vybral přes jeden milion liber na vybudování domu s pečovatelskou službou Extra Care Abbeyfield Home pro maidenheadské seniory.

Popularita mého životopisu i skutečnost, že jsem se stala součástí Nickyho života a práce, daly mým dnům nový rozměr. Dnes, o patnáct let později, se kniha stále hojně využívá pro vzdělávací účely. Tohle bude její třinácté vydání. *Perličky dětství* vyšly ve Spojených státech, v České republice, na Slovensku a v Německu (pod titulem *Heimkehr in die Fremde*) a byly přeloženy do japonštiny. Kniha byla převedena do seriálové verze pro Český rozhlas a mimořádná odezva, kterou pořad obdržel, vyústila v opakované vysílání během Dne evropského vítězství v roce 1995.

Tehdy byl zároveň promítnut čtyřicetiminutový televizní dokument s názvem *Identity of Vera Gissing* (Totožnost Věry Gissingové). Můj příběh se objevil v seriálu BBC South Life Story a ve filmech jako *The Children Who Cheated the Nazis* (Děti, které přelstily nacisty) a *Heroes of the Kindertransports* (Hrdinové dětských transportů). V lednu roku 2001, na první britský Den obětí holokaustu, jsem měla tu čest slovy dětí zachráněných Británií promluvit před televizními kamerami při vzpomínkové události ve Westminsterské síni za přítomnosti prince Charlese a členů vlády (požádali mě, abych vyzdvihla Nickyho čin a přečetla vybrané pasáže z *Perliček dětství*, zvláště pak první slova, která ke mně pronesla moje náhradní matka: „Budeš milována.“ Totéž mi později řekla i krátce před svou smrtí ve věku sto tří let.)

Když na motivy *Perliček dětství* vznikl mezinárodně úspěšný film *Všichni moji drazí*, otevřely se mi nové dveře. Kniha zároveň ponoukla slovenského režiséra snímku Mateje Mináče k natočení celovečerního filmu o Nicholasi Wintonovi s názvem *Síla lidskosti*, na jehož tvorbě jsem se podílela a účinkovala v něm. Filmu se při premiéře dostalo nadšeného přijetí v celé řadě zemí včetně Británie a v listopadu roku 2002 snímek mezi více než tisíci dokumenty získal Mezinárodní cenu Emmy. Nedávno jsem byla i poradkyní Esther Rantzenové, jejíž film *Winton's Children – The British Schindler* (Wintonovy děti – britský Schindler) uvedla ITV1 na Den obětí holokaustu roku 2003 (27. ledna). Velšský Channel 4 navíc 20. února 2003 odvysílal hodinové dokumentární drama *Escaping Hitler* (Útěk před Hitlerem) založené takřka výhradně na *Perličkách dětství*.

Zároveň je potěšující, že kniha zjevně citelně zasáhla všechny obyvatele Čelákovic – mého rodného města – a starostu ponoukla k tomu, aby mé rodině prokázal trvalou poctu. Dům, ve kterém jsem se narodila, a směska budov,

v nichž můj otec provozoval své podnikání, patřily městu a v průběhu let výrazně zchátraly. Nyní je místní přestavěli na ten nejhezčí koutek ve městě a na naši počest pojmenovali „U Diamantových“. Pod cedulí nesoucí naše rodinné jméno je destička, na které stojí:

Zde stál dům, v němž žila rodina Diamantových.

Rodiče zahynuli v koncentračních táborech.

Dcery, Věru a Evu, zachránil britský občan Nicholas Winton.

Jejich osud byl zmapován v literatuře a ve filmu.

Moji sestru, která na slavnostní otevření přiletěla až z Nového Zélandu, dojalo k slzám, když viděla jména našich rodičů podobně propojená s tím Nickyho. Jména našich rodičů, kteří nám dali život, a Nickyho, který nám dal šanci na to žít dál...

Věra Gissingová

duben 2003

ÚVOD

PO ČTYŘICETI LETECH...

Autokar soukromé společnosti se vymotal z londýnských ulic a zamířil směrem k Walesu. Spokojeně jsem se posadila a s úlevou si vydechla. Konečně jsme byli na cestě a vypadalo to, že se celý podnik vydaří. Čtyřicet pasažérů středního věku mluvilo o překot, spontánně, přirozeně, bez nejmenší stopy ostychu. Náhodný pozorovatel by nás považoval za velkou soudržnou rodinu nebo alespoň za blízké přátele. Nikdo by asi neuhodl, že mnozí z nás se naposledy viděli ještě jako děti, že většina na tohle setkání přijela zdaleka, někteří dokonce objeli půl zeměkoule, jen abychom mohli být všichni zase spolu.

Byl červen 1985 – rok, kdy se všude konala setkání po čtyřiceti letech, setkání těch, kteří společně prožili druhou světovou válku. I my jeli na takové setkání a v hotelu U Abernantského jezera v Llanwrtyd Wells, kam jsme měli namířeno, nás mělo čekat dalších třicet lidí. Malé městečko v Breconshiru ve středním Walesu, které za našich dětských let bylo pouhou vesnicí, mělo, stejně jako ten hotel, v našem srdci zvláštní místo. Za války byl totiž hotel naší školou i domovem a Llanwrtyd Wells „naší vesničkou“, její obyvatelé nám otevřeli nejen dveře svých domovů, ale také svá srdce. Tam jsme strávili ty nejlepší, nezapomenutelné roky svého života.

Když jsme do školy přijeli poprvé, byli jsme velmi různorodou skupinkou dětí, které měly společné jen jedno:

všichni jsme uprchli z Československa okupovaného nacisty. Někteří utekli se svými rodiči, ale mnozí, já mezi nimi, přijeli sami, v dětském vlakovém transportu. To, že se nám podařilo uniknout, bylo zásluhou především jednoho muže – tehdy třicetiletého burzovního makléře z Londýna Nicholase Wintona. Díky jeho předvídavosti, zájmu a úsilí jsme se dostali do Anglie. Nicholas Winton se v prosinci 1938 vypravoval na lyžařskou dovolenou do Švýcarska, když mu zavolal jeho přítel Martin Blake. „Zapomeň na lyžování,“ řekl mu Blake do telefonu, „přijed' za mnou do Prahy, tady je spousta práce.“

Winton na dovolenou nejel a zachránil tak stovky dětí před hrůzným osudem. Uhodl, proč v Československu potřebují jeho pomoc. Na rozdíl od svých krajanů byl zcela přesvědčen, že Hitlerova nenasytlost se neukojí mnichovskou dohodou, že jen vzroste jeho chuť pozřít i zbytek Československa. Dokázal si představit, co Hitler asi chystá pro Židy. V té době byly Praha a její okolí zaplaveny uprchlíky ze Sudet, Německa a Rakouska. Byli mezi nimi intelektuálové, Židé, odboráři, socialisté i další, kteří byli považováni za nepřátele Říše. Také tisíce Pražanů se zoufale snažily ze svého města uprchnout. Malá kancelář Britského výboru pro uprchlíky, kde kromě Blakea pracovalo jen několik lidí, se starala o dospělé občany, kteří byli v největším nebezpečí a neustále je bombardovali prosbami o pomoc. Neexistovala však žádná organizace, žádní jednotlivci, kteří by pomohli tisícům ohrožených dětí; nikdo, kdo by byl schopen zorganizovat masovou evakuaci.

Právě tehdy se v Československu objevil Nicholas Winton. Věděl, že válka vypukne co nevidět a že nelze ztrácet čas. Hned jak si promluvil s Blakem a zhodnotil situaci, veškerou svou energii, své výjimečné schopnosti vložil do

organizování akce na záchranu ohrožených dětí. Během tří týdnů zřídil v Praze kancelář, vyslechl stovky zoufalých rodičů, sestavil seznamy s osobními údaji a fotografiemi dětí a ujal se neradostného úkolu rozhodnout, které případy jsou nejnaléhavější. Rozrušeným rodičům vysvětloval, že pokud chtějí dostat své děti do bezpečí, musí se od nich odloučit. Většina z nich tak jako tak nemohla nebo nechtěla opustit zemi, ale přesto se zoufale snažila poslat své děti pryč, do bezpečí.

V Británii už existovaly různé organizace, většinou náboženské, i jedinci, kteří se pokoušeli dostat z Československa děti jednotlivě nebo v malých skupinkách. Hned po návratu domů s nimi začal Winton spolupracovat a vytvořil vzájemně propojenou záchrannou síť. Své úsilí zaměřil především na vyhledávání sponzorů a pěstounů. Při vyřizování složité administrativy spojené s udělováním vstupních povolení a víz se často dopouštěl i falšování dokumentů. Zaměstnanci britského Ministerstva vnitra se totiž k celé záležitosti stavěli dost nerealisticky a dávali si poněkud na čas. „Nač spěchat?“ ptali se ho. „V Evropě se přece nemůže nic stát.“ Ale Winton věděl své. Díky jeho neuvěřitelnému úsilí odjelo z Prahy několik vlakových souprav plných dětí, a všechny těsně po okupaci. My patřili k těm šťastným. Kdybychom zůstali ve své zemi, vlaky, do kterých bychom potom nasedli, by nesměřovaly do Británie, ale do koncentračních táborů. Za svou svobodu a život vděčíme Nicholasi Wintonovi.

Až do února 1988 jsme nevěděli, že pan Winton existuje ani že sehrál v našem životě takovou roli. Objevily ho britské sdělovací prostředky a někteří z nás měli tu čest setkat se s ním ve studiu londýnské televize a mohli mu osobně poděkovat. Byl neobyčejně skromný, ale jeho radost, že poznal některé z těch 669 dětí, které kdysi zachránil, kalila lítost a bolest z toho, že už nemohl zachránit dalších

250 dětí, které měly odjet z Prahy v den, kdy Německo zaútočilo na Polsko a Francie s Británií vstoupily do války.

Od tohoto setkání začaly za Wintonem jezdit „jeho“ děti a z celého světa mu přicházela spousta dopisů. Do dnešního dne se u jeho dveří objevují nové obličejí, ozývají se další jména, která se shodují s těmi, jež má dlouhá léta ve svých seznamech. Stal se vlastně otcem největší rodiny na světě, protože naši rodiče zahynuli tam, kde bychom skončili i my, kdyby on včas a rychle nezasáhl.

Mnohé děti z transportů, které organizoval pan Winton, nastoupily později do Československé školy založené v Británii v roce 1940, která nám poskytla jedinečnou příležitost pokračovat ve studiu sice v exilu, ale v českém prostředí. Byla pro nás jakýmsi přístavem, dala nám pocit, že někam patříme, dala nám pocit bezpečí tehdy, když jsme to nejvíc potřebovali. Stala se naším domovem a my byli jedna velká rodina – naše spříznění, jež vyrostlo ze společného neštěstí, přežilo vzdálenost i čas.

Když skončila válka, škola se v létě roku 1945 zavřela a my jsme se rozešli. Většina z nás byla repatriována do Československa a tam jsme zjistili, že naši rodiče a příbuzní zahynuli v koncentračních táborech. Někteří zůstali v Británii, ostatní se vystěhovali do jiných zemí, na jiné kontinenty. V uplynulých letech jsme se občas v malých skupinkách scházeli, každý z nás udržoval kontakt s jedním či dvěma přáteli ze školy. Ale nikdy jsme se nepokusili zorganizovat větší setkání.

V létě 1984, když Londýnem projížděl Seppi, jeden z bývalých spolužáků, který žil ve Washingtonu, jsme se sešli víceméně náhodou čtyři. Vyrazili jsme na večeři a tam se zrodil nápad, že bychom se zase měli všichni sejít. Při kávě jsme se dohodli, kdy by to mělo být, náš plán začal dostávat konkrétní podobu. Než jsme se rozešli, bylo rozhodnuto, že

realizace plánu se ujmou tři Londýňané, Honza, Harry a já. Asi rok jsme strávili vyhledáváním adres našich spolužáků, nejrůznějšími způsoby jsme zjišťovali, kde teď všichni žijí. Byl to dost těžký úkol, protože jsme roztroušeni po celém světě, ale nakonec se nám podařilo zjistit víc než sto adres.

Na naše dopisy zareagovali bývalí spolužáci fantasticky a počet těch, kteří doufali, že se setkání zúčastní, neustále rostl. Jejich odpovědi potvrzovaly, že skoro každý z nás vzpomíná na léta strávená ve škole s velkou nostalgií.

Ozvuky dětských let nás svedly dohromady a my teď jeli společně strávit víkend tam, kde jsme je prožili.

Jak jsem tak seděla v autobuse a přemýšlela o těch školních dnech plných radosti, nejistoty i zármutku, začaly se najednou přede mnou vynořovat vzpomínky na dobu, kdy byl život nádherně bezstarostný; a já se vrátila do roku 1937, kdy jsem byla malou holčičkou a žila s rodiči prostě, ale šťastně ve svobodném Československu.

Věděla jsem, že jednou najdu sílu a otevřu opět svůj deník, který jsem si psala během války, že budu opět číst dopisy mých rodičů, které byly čtyřicet let zamčené v zásuvce, že opět prožiji svoji minulost. Najednou jsem cítila, že musím vyprávět svůj příběh, jenž je do velké míry příběhem všech, kteří byli vyrváni ze svých domovů a našli útočiště, pomoc a porozumění tady v Británii.

PRVNÍ ČÁST

Perličky dětství

1.

„MOJE HOLČIČKA RYCHLE ROSTE“

Vzpomínám-li na své dětství, živě přede mnou vyvstává léto roku 1937. Tehdy mi bylo devět let a poprvé jsem trávila prázdniny sama, bez rodičů. Dětský tábor, kde jsem měla zůstat celý měsíc, ležel v krásném, sluncem zalitém údolí, rozděleném na dvě půlky tokem řeky Sázavy. Vzduch byl prosycen těžkou vůní borových lesů, které pokrývaly okolní kopce, a jejich tmavá zeleň ostře kontrastovala s jasně modrou letní oblohou. Spali jsme v dřevěných srubech a jedli na louce pod širou oblohou. Jen když přšelo, stal se naší jídelnou velký stan. Byl tak obrovský, že se v něm pohodlně usadilo padesát dětí, a při špatném počasí se tam odehrávalo prakticky všechno. V táboře byly děti ve věku od sedmi do jedenácti let. Ti, co ho vedli, nechtěli jen umožnit rodičům, aby si od svých ratolestí na nějakou dobu odpočinuli, chtěli nás především naučit samostatnosti, neměli jsme se bát, ani když budeme spát v malém stanu na kraji lesa. Program byl velmi pestrý a vše se konalo venku v přírodě. Večery jsme trávili u velkého táboráku, zpívali jsme a vyprávěli si příběhy. Když se snesla tma a jedinými ostře viditelnými body se staly hvězdy a měsíc, měla jsem pocit, že pod tou obrovskou kupolí mimo naši malou, ohněm ozářenou skupinku nic na světě neexistuje.

Moc se mi v táboře líbilo, ale také se mi moc stýskalo. Nikdy jsem ještě nebyla sama a odloučení od rodičů jsem

těžce snášela. Dost mi chyběli, a když mě nikdo neviděl, často jsem plakala. Asi po dvou týdnech mě přijela navštívit maminka. Svěřila jsem se jí, že se mi stýská, ona mě objala, ale dost neústupně řekla: „Nemůžeš se věčně držet mé zástěry, musíš se snažit obejít se beze mě.“

Tak jsem se obešla. I když mi o několik dní později zhnil palec u nohy a natekl do velikosti pingpongového míčku a i když jsem pak musela celé dlouhé dny sedět se zavázaným palcem v kolečkové židli a dívat se, jak se ostatní baví. Rozhodla jsem se, že mamince nenapišu a nepožádám ji, aby mě odvezla domů. Tiše jsem trpěla a čekala, až prázdniny skončí.

Jednou mě našla hlavní vedoucí, jak pláču a slzy se mi řinou po tváři. Pokoušela se mě utěšit, ale marně. Pak řekla: „Ty se jmenuješ Věra Diamantová, vid? A protože jsi takový diamant, tvoje slzy musí být opravdové perličky.“

Na mé tváři se okamžitě objevil úsměv, úsměv skrz slzy, a od té doby se mi to stalo často, pokaždé když jsem si na její slova vzpomněla. Patří totiž k těm hořkosladkým vzpomínkám dávno minulých dnů. Jsou opravdu perličkami mého dětství. Když pro mě maminka konečně přijela a viděla, jak zuboženě vypadám, vyděšeně vykřikla. Já jí však řekla: „Nechtěla jsem ti dělat starosti a taky jsem nebrečela. Jenom jsem ronila perličky.“ Pak jsem jí to vysvětlila.

„Měla jsi pro mě poslat, ale jsem ráda, že jsi to neudělala,“ řekla maminka. „Vůbec jsem nevěděla, že dokážeš být tak samostatná. Moje holčička rychle roste.“

Právě toto poznání dodalo mamince později odvalu poslat mě pryč do neznámé země a tak mi zachránit život.

Až do těch prázdnin v roce 1937 si nemůžu vzpomenout, že bych se někdy předtím cítila nejistě nebo osaměle. Jako kdybych těch prvních devět let seděla na hřebenu vysoké vlny a proplouvala životem, milovaná a hýčkaná, a jako

každé devítileté dítě jsem to považovala za naprostou samozřejmost.

Ovšem už když jsem odjížděla z tábora domů, stahovala se nad našimi životy zlá, hrozivá mračna. Já je však neviděla a netušila jsem, že mé dětství pomalu končí.

V té době v Čelákovících, v mém rodném městě, které nebylo ničím jiným než větší a lepší vesnicí, kde každý každého znal, bydleli spokojení, veselí a přátelští lidé. Po obou stranách široké ulice, dlážděné kočíčovými hlavami, která byla vlastně středem města, vytvářely domy a chatky lemované vysokými stromy stinné aleje, které se pak rozbíhaly do otevřené krajiny. Měli jsme tam dvě staré, ale vynikající školy a naší pýchou a radostí byla moderní, dobře vybavená sokolovna, kterou využíval každý, kdo uměl chodit. Dvakrát do týdne tělocvičné nářadí zmizelo, na jeho místo přišly lavičky a hala se změnila v kino. Každou druhou sobotu zmizely jak lavičky, tak nářadí a sál zaplavily tančící dvojice, kterým vyhrávala do rytmu místní kapela.

Stejně příznakové bylo i náměstí. Pestré, dobře udržované květinové záhony a stín majestátních kaštanů poskytovaly při horkých slunných dnech útočiště starým lidem. Ovšem v neděli naše městečko ožilo, na náměstí přijeli trhovci a zabrali tam pro sebe každé dostupné místo. Hospodyně pobíhaly od stánku ke stánku, nakupovaly drůbež, ovoce a zeleninu, zatímco jejich muži se šikovně vytratili do jedné z našich dvou hospod na půllitřík piva, na cigaretku a na partičku karet. Kdykoliv přijela do města pouť, usadila se také na náměstí, o pěkných nedělních odpolednech hrála na náměstí dechovka, a když bylo náměstí prázdné, využívaly jsme ho my děti, jeho štěrkový povrch byl totiž jako stvořený pro jízdu na kole.

Celá okolní krajina poskytovala fantastický prostor ke hrám. Kam až oko dohlédlo, táhly se lesy, pole a louky. Ledovou, křišťálově čistou řeku Jizeru, která protékala mezi

strmě se svažujícími břehy, stínily půvabné břízy a v jejich vodách rejčila spousta pstruhů. My děti jsme ale dávaly přednost Labi. Tahle řeka nebyla sice nejčistší, zato ale široká a vždy teplá. Nejlepší na ní bylo, že za městem se její koryto rozlévalo a vytvářelo velké přírodní jezero, obklopené mírně se svažujícími plážemi. My jsme tomu místu hrdě říkali grádo, protože pro koupání bylo naprosto ideální a také se tam o nedělích sjížděli lidé ze široka daleka.

Koncem léta a na podzim jsem nejradši chodila do lesa. Milovala jsem to tajuplné ticho, sametový mech pod svými nohama, malé, sluncem ozářené paseky poseté lesními květinami. Když jsem se najednou na některé z nich octla, bylo mi, jako kdybych vešla do kouzelného království. A když jsem našla za stromem rodinku hub, byla jsem na vrcholu blaha. Tatínek měl totiž houby moc rád, a tak jsem celá šťastná utíkala domů a s pýchou jsem je kladla před něho na stůl. Prohlašoval, že nikdo nedokáže připravit houby tak výtečně jako naše maminka, a když jsou ještě čerstvě nasbírané ode mě, pak je to hotová báseň.

Tatínek chtěl vždycky syna, a když jsem se narodila já, byl víc než dost zklamán. Přesto se s mým pohlavím smířil mnohem dříve než já sama. Já byla od malička taková klukovská, spíš ze své podstaty než z touhy zalíbit se tatínkovi. Čistota pro mě znamenala, pokud jsem ji vůbec považovala za nějakou ctnost, věc značně nudnou a zbytečnou. Špína se na mě přímo lepila. Nejšťastnější jsem byla ve společnosti kluků. Ze začátku mě moc nebrali, ale potom mě postupně, i když neochotně přijali mezi sebe. Dokonce mě i začali trochu uznávat, zejména když jsem vytrvale ležla na stromy, z kterých jsem padala, když mě chytili, jak kradu v zahradě ovoce, nebo když jsem vlítla do blátivého potoka, protože jsem se ho pokoušela přeskočit. Já jejich společnost vyhledávala s umíněnou zatvrzelostí a nic mě nedokázalo odradit.

Kromě kluků mě vášnivě zajímaly kočky. Kdykoliv a kdekoliv se na mě ta chlupatá stvořeníčka hladově nebo opuštěně zadívala, dospěla jsem k názoru, že se určitě ztratila nebo že už je nikdo nechce, a propašovala jsem je domů. Teplá půda nad skladištěm naší továrny na víno byla plná sena, kterým jsme krmili našeho koně Vánu, a tak nabízela přímo ideální přístřeší pro mé malé tuláky. Někteří z nich u mě zůstali, jiní se diskrétně vykradli do svých domovů. Tenhle můj zvyk ve městě dobře znali, a tak když se někomu ze sousedství ztratila kočka, přišel nejdříve k nám a teprve pak ji začal hledat jinde. Čas od času vtrhl na půdu tatínek a nechal tam jediné to, co mi po právu patřilo. To jsem pak brečela, trucovala nebo zarytě mlčela, ale brzy jsem mu odpustila a začala jsem zase doplňovat svou sbírku.

Také jsem měla ráda koně. Úplně nejradši jsem jezdila bez sedla na Vánovi k řece, tam jsem ho namydlila, pořádně ho vydrbala kartáčem a pak jsem jela zpátky. Z jeho vlhkého hřbetu se kouřilo a naježená srst mě lechtala na nohou. Kapsy se mi vždy nadouvaly kostkami cukru, které jsem měla pro své čtyřnohé přátele, i když zatoulané koně jsem nesbírala jako zatoulané kočky.

Vánova vlhká srst mi vždycky připomínala bradku mého dědečka, která byla bezvadně udržovaná, ale strašně moc píchala. Kdykoliv jsem mu dala pusku, chtělo se mi smát, protože to legračně lechtalo. Dědeček byl impozantně vyhlížející muž, přísný a důstojný, s pronikavými očima, ale srdce měl ze zlata. Živil se jako obchodník, ale hrál také výborně na klavír, byl činný v politice – poněkud zvláštní kombinace! Dost držel na rodinu, a tak největší událostí týdne byla neděle, kdy se kolem něho shromáždili syn, dcery a vnuci. Jídelní stůl v jeho velkém vzdušném pražském bytě vypadal, že ho můžete rozložit do jakékoliv délky, aby se k němu vešla celá rodina.

Téměř každou neděli byli u dědečka bratranci Honza a Tomáš. Bydleli s rodiči docela blízko dědečkova bytu a byli asi tak staří jako Eva a já. Jejich otec, strýc Gustav, mamčin bratr, byl velmi schopný právník; na tetu Marii vzpomínám jako na ženu výjimečné, něžně tmavé krásy. Oba chlapci měli to štěstí, že po matce zdědili vzhled a po otci inteligenci. Přestože byli spíš vážného založení a výborně vychovaní, občas jsme s nimi užili dost legrace.

Záviděla jsem svým městským bratrancům jejich vyrovnanost, dobré vystupování a nenucenost, s jakou nosili drahé oblečení. Já jsem se vždycky v nedělních šatech cítila nesvá a musela jsem se moc ovládat, abych sebou nešla, neskákala ostatním do řeči a aby jídlo bylo na mém talíři, a ne v mém klíně.

Babička vždycky seděla na vzdáleném konci stolu: vysoká, vzpřímená postava, jejíž krásný obličej na nás shlížel nevídoucími zraky. Když jí bylo něco málo přes dvacet, přišla při tragické nehodě o zrak. Snášela svůj osud bez stížností a hořkosti, pohybovala se bez jakékoliv stopy nemotornosti a tak samostatně, že jsem si někdy ani neuvědomovala, že má takový vážný handicap. Když jsem s ní byla sama, měla jsem nepříjemný pocit, že mi nahlíží přímo do duše.

Moje sestra Eva zvládala rodinné neděle docela dobře. Byla o čtyři a půl roku starší, vážná, snaživá dívka, na svůj věk vyzrálá a moudrá. Moje uličnická dětinskost jí dost lezla na nervy, a tak se mě snažila převychovat, „vylepšit“, a komandovala mě, kdykoliv se jí naskytla příležitost. Ale já byla stejně paličatá jako ona, a veškeré její úsilí beznadějně ztroskotávalo. Přestože jsme spolu moc nevycházely, když jsem byla malá, a přestože jsem jí záviděla, že má tmavé vlasy a klasicky hezkou tvář a že je starší, a má tudíž určitá privilegia, která s sebou věk přináší, později, když jsem ji opravdu potřebovala, se ukázalo, že je to ta nejlepší sestra na světě.

Eva s otcem si byli obzvlášť blízcí, chodili spolu často na dlouhé procházky zabráni do důvěrných hovorů. Otec nás samozřejmě miloval obě stejně, ale já jsem pro něho byla stále dítě – a k tomu ještě dost zlobivé –, zatímco Eva byla už dost stará na to, aby mu byla i přítelkyní. Otec měl vždycky dobrou náladu a ohromný smysl pro legraci, byl však také dost prchlivý a já ho dokázala velmi často rozčilit. Nesnášel konvence a příbuzné „en masse“. Naše nedělní rodinné návštěvy měl asi ve stejné oblibě jako já. To poznalo i malé dítě, protože u dlouhého rodinného stolu často chyběl. Maminčiny rodiče však měl velmi rád a oni zase zbožňovali jeho. Přirozené kouzlo, srdečnost i uličnický půvab mu všude otevíraly dveře a také získávaly srdce žen. Byl oblíbený jak u svých kolegů a obchodních partnerů, tak i u místních lidí. V sobotu dopoledne „byl doma“ pro každého, kdo potřeboval radu nebo jen účastně vyslechnout. Vždycky si rád zahrál se sousedy v hospodě karty nebo si tam rozdal s místními přeborníky šachovou partii.

Nezáviděla jsem Evě, že si s tatínkem tak rozumí, protože my jsme si zase byly velmi blízké s maminkou. Maminka – jen zvuk toho slova přináší zpět pocit bezpečí, spočívám v jejím náručí, cítím její něhu, vlídnost, vzpomínám, jak byla laskavá, neskutečně trpělivá a chápající. Každý říkal, že je krásná, ale pro nikoho nemohla být krásnější než pro mě. Milovala jsem ji vášnivou, majetnickou láskou.

Maminka se líbila mnoha mužům, ona ale měla oči jen pro tatínka. V mnohém byli naprosté protiklady. Tak jak byl on temperamentní a přímočarý, byla ona vážná a zdrženlivá, vždy se elegantně oblékala, zatímco tatínek na oblečení moc nedbal. Přes tyto rozdíly, nebo možná právě proto, bylo jejich manželství dobré a šťastné a nám s Evou poskytovalo trvalý pocit bezpečí a láskyplnou oporu.

Často k nám jezdila teta Berta, neprovdaná sestra maminky. Léta byla dědečkovou pravou rukou a babiččinýma

oči. Maminka a teta Berta byly spolu moc zadobře a tatínek se při těch návštěvách musel cítit dost opomíjený. Ať tomu bylo jakkoliv, všimla jsem si, že přestože měl svou švagrovou rád, když k nám přijela, obvykle odjížděl na nějakou neodkladnou služební cestu.

Já jsem tehdy tetu Bertu moc ráda neměla. Byla vždy tak pečlivě upravená, tak elegantní, tak chytrá – tak zmatená mým chováním a lajdáckými způsoby. Často tvrdila, že prostě nechápe, jak mohla její sestra přivést na svět takové dítě. Je nabitelný, že pokaždé, když k nám teta Berta přijela, snažila jsem se jí uklidit z cesty. Měla jsem toho neustálého kritizování po krk a z celého srdce jsem si přála, abych byla větší a starší, abych už mohla odmítnout. Toužila jsem po tom, aby mě respektovali jako moji sestru, aby mě občas poslouchali, abych měla oblé a hezké tělo a nebyla hubená a plochá. Představovala jsem si sama sebe, jak mám maminciny krásné vlasy a jak mi zářivě lemují půvabný obličej a ve vlnách spadají na ramena, když si je večer kartáčuju. Proč jsem měla rovné a světlé vlasy? Proč jsem nezdědila její dlouhé nohy a perfektní postavu? Proč jsem se narodila se židovským nosem po otci, místo abych měla řecký nos po své mamince? Proč jsem měla velké uši? Kdybych se víc podobala mamince, pak by možná při našich sobotních výletech do luxusní nové restaurace v lese i ke mně přicházeli mladíci a žádali mě o tanec. Už mě unavovalo pozorovat, jak se řadí do fronty před mou sestrou, zatímco mí rodiče krouží po parketě a já se vrtím na židli. Tak jsem se vždycky vykradla ven a šla dolů k Jizeře. Když byl čas jít domů, otec mě zcela bezpečně našel na stromě nebo jsem brouzdala v řece, z mé nejlepší sukně kapala voda a já se marně pokoušela chytit do rukou pstruha. Tohle se ke mně hodilo mnohem víc než tancování.

Nejšťastnější jsem byla, když se našich rodinných výletů směla zúčastnit Marta. Marta byla moje spolužačka,

moje nejlepší kamarádka, „můj stín“, jak jí říkala maminka. U nás doma byla pečená vařená. Její otec byl místní švec a celá rodina bydlela v jednom velkém pokoji nad jeho dílnou. Pokaždé když jsem je navštívila, obdivovala jsem obrovskou postel, ve které všichni tři spali a která zaplnila téměř celý pokoj. Martina maminka byla statná žena s širokým úsměvem ve tváři, která vařila přímo královská jídla. Chuť jejích pérově nadýchaných meruňkových nebo švestkových knedlíků patří k nejutěšenějším vzpomínkám mého dětství. Maminka byla také fantastická kuchařka a mně se ještě dnes zdá o některých pokrmech, které vařila a při kterých se mi vždy sbíhaly sliny, ale ty ovocné knedlíky – to byla prostě báseň.

Když jsme si nehrály venku, mohly jsme s Martou lítat po celém našem prostorném bytě. Maminka chodila občas na pár hodin dolů do kanceláře, takže jsme často zůstaly s našimi nápady samy a hlídala nás jen starší služka, kterou jsem si otočila kolem prstu. Jenom do jednoho pokoje jsme nesměly a tam jsme se samozřejmě při sebemenší příležitosti vkradly. Pokoj měl vlastní vchod, byl velký a impozantní, jednu stěnu tvořila okna a balkón, který vedl na hlavní ulici. U ostatních stěn stály krásné, ručně vyřezávané skříně, v nichž měl otec spoustu knih a maminka zase vzácný porcelán a sklo. K oválnému stolu se vešlo dvanáct lidí, používal se hlavně k obchodním schůzkám a při slavnostních příležitostech.

Tatínek nám jednou řekl, že tu jídelnu dal dělat jeden francouzský hrabě jako svatební dar pro svou snoubenku, která však před svatbou nešťastně zemřela. A já si pak vymýšlela romantické příběhy o francouzském hraběti a jeho nešťastné snoubence.

Strašně rády jsme se s Martou po špičkách vplížily dovnitř, sklouzly jsme se po dokonale vyleštěných parketách, pohladily jsme některé „nedotknutelné“ drahé doplňky,

zabrnkaly na velké piano, které stálo ve vzdáleném rohu pokoje a na které ani jedna z nás neuměla hrát.

Marta byla křesťanka a nikdo z mých kamarádů, až na Jirku, syna našeho souseda, nebyl Žid. Když na to pomyslím, moc Židů v našem městě nebylo – tehdy se zdálo, že rozdíl ve vyznání nejsou důležité. Nedrželi jsme svátky a do synagogy jsme chodili jen příležitostně. Docela ráda jsem chodila na hodinu křesťanského náboženství (židovské se nevyučovalo, na to nás bylo příliš málo). Pro mě existoval jen jeden Bůh a bylo úplně jedno, jestli člověk chodil do kostela evangelického sboru, nebo do synagogy.

Mé češství bylo pro mě mnohem důležitější než mé židovství, protože jsem svou zemi milovala a byla jsem nesmírně hrdá, že jsem se narodila jako Češka.

Jakmile jsem byla dost stará na to, abych chápala i abstraktní pojmy, učili mě, že svobodu nemůžu považovat za samozřejmou věc. Svoboda byla koneckonců přepychem, bez něhož byl můj národ nucen žít po tři sta let.

Byla jsem dítě první generace nové republiky a pro moji zemi byla svoboda stále ještě vzácným a drahocenným darem. Doma i ve škole nás učili, že máme být hrdí na to, že jsme Češi, že máme milovat svoji vlast i jazyk, vážit si našich spisovatelů, filozofů, malířů a hudebníků, v jejichž dílech se odráží láska k vlasti, boj našich národů za svobodu i radost z toho, že jsme ji konečně získali. Stačí, když si člověk poslechne Mou vlast od Bedřicha Smetany – a tohle všechno tam najde.

Měla jsem velké štěstí, že mě na prvním stupni učila bezvadná učitelka s přirozeným pedagogickým talentem a s trpělivostí svěťice. Přenesla na nás své nadšení a vlastenectví a podařilo se jí dostat z nás to nejlepší. Uměla nádherně vyprávět, a tak se v jejím podání naše kultura a historie měnily v jednu dlouhou pohádku, která jako všechny pohádky šťastně skončila. Dávala nám však také

najevo, že další kapitoly tohoto příběhu už budeme psát my sami, protože v budoucnosti naší nové demokratické země sehraje důležitou roli.

Poloha našeho státu, na hranicích otevřeného do celé střední Evropy, nám dodávala strategický význam; někdy se o nás mluvilo jako o „ostrově klidu a míru“ ležícím v samém srdci Evropy. Za ten klid a mír jsme vděčili „tatičkovi“ Masarykovi. Ze syna prostého kočího se stal věhlasným profesorem a důležitou postavou na politické scéně. Během první světové války a ještě před ní bojoval proti národnímu útlaku a zejména v Británii, Francii a Americe hájil věc slovanských národů. Masaryk pro nás představoval zaníceného a nekompromisního bojovníka za pravdu a svobodu a vysloužil si úctu a oddanost svého národa. Jeho heslo „pravda vítězí“ viselo na stěně naší třídy hned vedle jeho obrazu. Nade všechno jsme milovali tatíčka Masaryka, každý týden jsme k jeho portrétu dávali čerstvé květiny a nikdy jsme na něho nezapomněli ve svých modlitbách. Byl pro nás téměř legendární postavou, a jak tak seděl vysoký a vzpřímený na svém koni, připadal mi jako pohádkový rytíř v zářící zbroji. Když v září 1937 zemřel, oplakávala ho celá země.

V té době se již na politickém nebi stahovala těžká mračna. Byla jsem moc malá, abych se bála takových slov jako „nacismus“, „invaze“, „antisemitismus“, „Hitler“ – ale znepokojoval mě pohled na často zasmušilé obličejové mých rodičů, které nesly stopy úzkostných obav; cítila jsem, jak se na nás dům pomalu snáší tíseň.

Začal rok 1938, tíseň rostla a tmavá mračna zhoustla, když se Hitlerova vojska vydala na pochod napříč Evropou. Přesto i po okupaci Rakouska zůstal tatínek důvěřivým optimistou. Británie, Francie a Sovětský svaz byly koneckonců našimi legitimními spojenci a Československo bylo baštou západní civilizace ve střední Evropě. Určitě by

nás neopustily! Kromě podpory našich spojenců jsme měli velmi dobrou armádu. A navíc právo bylo na naší straně, naše věc byla spravedlivá a my přece chtěli jen jediné – žít v míru. Neměli jsme se čeho bát.

Přesto se otec rozhodl, že provede určitá preventivní opatření. Řekl mamince, aby se zásobila jídlem nepodléhajícím rychlé zkáze, a pak zařídil, abychom byly s Evou pokřtěny. Přestože si nemyslel, že by Němci mohli napadnout, nebo dokonce obsadit Československo, měl pocit, že bude moudré, když přijmeme křesťanskou víru. Věděl, že v Německu jsou Židé pronásledováni, nebyl však schopen si uvědomit, stejně jako mnoho jiných, jaké hrozné důsledky to může mít pro celou naši rasu. A já, protože jsem byla ještě dítě, jsem přirozeně nechápala, že být Židem je teď nesmírně závažné a nebezpečné.

Navzdory svému ujišťování se Hitler nespokojil s Rakouskem a už v září 1938 žádal vydání Sudet, strategicky nejdůležitější oblasti na česko-německých hranicích. Naše důvěra, že spojenci splní své sliby, nebyla bohužel namísť. Spojenci zjevně došli k názoru, že se Hitlerova lačnost po nových územích získáním Sudet uspokojí. Jak odbíjely poslední hodiny měsíce září, došlo v Mnichově k podpisu dohody: československá vláda byla spojenci vyrozuměna, že musí odevzdat Sudety Německu. Měl to být dar naší země, její příspěvek i oběť světovému míru.

Nejsilnější pás opevnění v Evropě byl vydán Němcům a světu to nevykoupiло mír, jen trochu času. Naše odhodlání a naděje byly zlomeny.

Pro mě šel život dál jako obvykle. Pravda, naše spižírna a sklep byly přeplněny zásobami jídla a teplého ošacení. „Pro každý případ...“ říkala maminka, „aby nám nic nechybělo.“ A pokaždé to řekla s tak konejšivým úsměvem, že to spíš vypadalo, jako bychom si všichni hráli na nějaký dobrodružný příběh.

A pak se jednoho dne v naší škole objevilo nové děvče. V chladném říjnovém počasí bylo bez kabátu a na nohou nemělo boty. Anna byla jedna z tisíců uprchlíků, kteří utekli s prázdnýma rukama ze svých domovů do relativního bezpečí českého vnitrozemí, když Němci vpochodovali do Sudet. Její tatínek ji zvedl z postele a odnesl ven zabalenou v dece. „Utíkali jsme v takovém spěchu, že jsme neměli ani čas se obléknout,“ vysvětlovala nám.

Tohle bylo moje první setkání s obětí agrese. Najednou jsem byla vyvedena ze svého procovství, z přesvědčení, že nic nemůže zasáhnout bezpečí našeho rodinného života. Styděla jsem se. Styděla jsem se za hezké šaty, za pohodlný domov, za své bezpečí, když Anna přišla o všechno. Potom jsem si všimla, že má nohy asi stejně velké jako já, impulzivně jsem si sundala boty a podala jí je. „Prosím tě, vezmi si je,“ řekla jsem, „já mám doma jiné.“

O přestávce jsem běžela přes náměstí domů, abych si vzala jiné boty, a čekala jsem, že mi maminka vynadá. Maminčiny oči se ale naplnily slzami, když jsem jí to vysvětlila, pevně mě objala a řekla, ať vezmu po škole Annu domů, že jí dá ještě nějaké šaty.

Rok 1938 pomalu končil. Napjaté ticho před bouří vyvolávalo falešný pocit bezpečí. Mě a mé kamarádky ovšem opět vzrušoval první sníh a pomyšlení, že už brzy budou Vánoce. Jak já ty zimy doma milovala! Nejdřív bylo Mikuláše, 6. prosince. Všechny děti se nahrnuly do tělocvičny, k naší radosti přišel na pódium Mikuláš s obrovským ruksakem na zádech, po boku anděla a čerta s bičem. Anděl rozdával dárky dětem, které byly hodné, a čert pátral po těch zlobivých, ať tak, či onak, nikdo se před ním nikdy neschoval.

Stále živě vzpomínám na tu poslední kouzelnou zimu, na tu pohádkově bílou, zalesněnou krajinu, na sníh třpytící se pod světlem pouličních lamp, jak jsme bruslili na zamrzlé

řece a sjížděli na saních po zasněžených kopcích a jak na nás doma čekal šálek horkého kakaa.

Ještě dnes se mi sbíhají sliny, když pomyslím na vůni, která se před Vánoci linula z naší kuchyně, na vánočku hojně zdobenou mandlemi a rozinkami, na ty tácy cukroví, které maminka pokaždé napekla, abychom je s Evou rozdaly těm, kteří jsou na Štědrý večer sami nebo nemocní. Moc rády jsme roznášely cukroví a naši podarování byli zase rádi, že na ně někdo myslí.

Velkou událostí bylo vybrat kapra pro sváteční stůl. Každý rok se z jihočeských rybníků a řek vylovilo tisíce kaprů a ti se potom rozváželi po městech a vesnicích po celém Československu. Skoro před každým obchodem a krámkem stála kád' naplněná vodou a živými rybami. Hrozně mě bavilo máchat si prsty v ledové vodě, a když si maminka konečně vybrala, odnesla jsem tu oběť v kbelíku domů, hrdě ji hodila do napuštěné vany a starala se o ni, aby byla živá a čerstvá až do poslední chvíle. Potom mi všichni vyprávěli, jak výborně chutná smažená ryba s bramborovým salátem a lahví vína – na začátku večere se servírovala horká rybí polévka a na konci jablkový závin. Já jsem bohužel kapra nikdy nejedla, protože když přišel čas, aby se octl na stole, stal se kapr rodinným oblíbencem a mým kamarádem.

Vánoční stromek, uříznutý přímo v lese, přinášel do naší haly opojnou vůni borovice. Rozbalovat pod ním dárky bylo pro mě stále vzrušujícím zážitkem, i když jsem už tehdy byla příliš stará a také moc židovská, abych věřila, že je tam pro mě nechal sám Ježíšek.

Anna a její rodiče s námi seděli u štědrovečerního stolu a i pro ně byly pod stromečkem dárky. Velkorysost mých rodičů a jejich soucit s ostatními mě naučily mít radost nejen z dárků, které dostávám, ale také z těch, které dávám.

Pořád cítím mamčinu ruku, jak jsme spolu šly tichými ulicemi pod hvězdnatou oblohou, poslouchaly vzdálené

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Perličky dětství.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.